

Studia Bezpieczeństwa Narodowego
Zeszyt 37 (2025)
ISSN 2028-2677, s. 63-90
DOI: 10.37055/sbn/209855

Instytut Bezpieczeństwa i Obronności
Wydział Bezpieczeństwa, Logistyki i Zarządzania
Wojskowa Akademia Techniczna
w Warszawie

National Security Studies
Volume 37 (2025)
ISSN 2028-2677, pp. 63-90
DOI: 10.37055/sbn/209855

Institute of Security and Defense
Faculty of Security, Logistics and Management
Military University of Technology
in Warsaw

ZAKAZYWANIE A KONTROLOWANIE - STUDIUM PORÓWNAWCZE UWARUNKOWAŃ DOSTĘPU DO BRONI PALNEJ I ICH IMPLIKACJI DLA BEZPIECZEŃSTWA

PROHIBITION VS CONTROL - A COMPARATIVE STUDY OF CONDITIONS GOVERNING ACCESS TO FIREARMS AND THEIR IMPLICATIONS FOR SECURITY

Paweł KAWALERSKI

Wojskowa Akademia Techniczna im. Jarosława Dąbrowskiego w Warszawie
ORCID: 0000-0003-1825-9398

Wioletta Anna KUSIŃSKA

Wojskowa Akademia Techniczna im. Jarosława Dąbrowskiego w Warszawie
ORCID: 0009-0008-8401-0519

Ewelina Patrycja ZIELIŃSKA

Wojskowa Akademia Techniczna im. Jarosława Dąbrowskiego w Warszawie
ORCID: 0009-0006-8590-0738

Abstrakt. Dostęp do broni palnej pozostaje jednym z najczęściej dyskutowanych zagadnień w debatach publicznych, naukowych i legislacyjnych na całym świecie. Szczególnie wydarzenia związane z masowymi strzelaninami często prowadzą do sekurytyzacji zagadnienia i burzliwych debat na temat regulacji dostępu do broni. Przedmiotem badań są uwarunkowania dostępu do broni palnej w powiązaniu z bezpieczeństwem publicznym. Celem badania jest sprawdzenie zależności pomiędzy regulacjami dotyczącymi dostępu do broni palnej i uwarunkowaniami społeczno-kulturowymi a bezpieczeństwem publicznym w wybranych krajach. Na tle rosnącej liczby incydentów z użyciem broni oraz rosnących napięć społecznych, podjęto próbę zidentyfikowania zależności między różnymi wzorcami regulacji prawnych i regulacji społeczno-kulturowych a bezpieczeństwem obywateli. Główny problem badawczy koncentruje się na pytaniu quasi-wyjaśniającym: w jakim stopniu uwarunkowania dostępu do broni palnej mogą być związane z zapewnieniem bezpieczeństwa obywateli? Postawiono hipotezę quasi-wyjaśniającą: istnieje zależność między normami społecznymi regulującymi dostęp do broni palnej a poziomem postrzeganego i rzeczywistego bezpieczeństwa

obywateli. Badanie ma charakter korelacyjny i opiera się na niereaktywnej metodzie desk research oraz metodzie formalno-dogmatycznej. Zastosowano opis ilościowo-częstościowy danych statystycznych oraz jakościową analizę kontekstu społeczno-kulturowego. Celem szczegółowym jest prezentacja raportu z przeglądu krajobrazu badawczego, który posłużył jako zwiad badawczy do przeprowadzonego badania sondażowego w przedmiocie dostępu do broni palnej na grupie studentów w Polsce. Wyniki potwierdzają istnienie związku wskazanego w hipotezie głównej. Dodatkowo ujawniono różnice w postrzeganiu broni jako narzędzia obrony, statusu społecznego lub zagrożenia. Wnioski sugerują potrzebę bardziej zróżnicowanego podejścia do legislacji w zależności od uwarunkowań kulturowych i społecznych. Przeprowadzony przegląd krajobrazu badawczego wskazuje, iż posiadanie broni palnej stanowi złożone zjawisko o wielu wymiarach: prawnym, medycznym, psychologicznym, społecznym, ekonomicznym i securitologicznym.

Abstract: Access to firearms remains one of the most frequently contested issues in public, academic and legislative discourses across the world. Mass shootings, in particular, often contribute to the securitisation of the debate and prompt intensified political controversies over the regulation of firearm ownership and possession. The subject of this study comprises the conditions governing access to firearms in relation to public safety and policy regimes. The aim of the research is to investigate the relationship between legal regulations on firearm access, sociocultural conditions and the maintenance of public order and security in selected countries. Against the backdrop of a growing number of firearm-related incidents and mounting social tensions, this study seeks to identify correlations between different patterns of legal and sociocultural regulation and the ability of the state to safeguard its citizens. The main research problem focuses on a quasi-explanatory question: To what extent may conditions for accessing firearms be related to the state's ability to provide security and stability to its population? A quasi-explanatory hypothesis was formulated: there is a relationship between societal norms regulating access to firearms and the level of both perceived and actual security within a state. The study is correlational in nature and is based on a non-reactive desk research method. Quantitative-frequency statistical data were described, and a qualitative context analysis of sociocultural conditions was performed. The article also presents a report from a review of the research landscape and a content validity check of a survey on access to firearms conducted with a group of university students in Poland. The results confirm the relationship outlined in the hypothesis. Additionally, significant differences were identified in the perception of guns as an instrument of defence, a symbol of social status or a potential threat to communal stability. The conclusions suggest the need for a more nuanced policy approach that considers cultural and social conditions. The review of the research landscape indicates that possession of firearms constitutes a complex phenomenon with multiple dimensions, legal, political, sociocultural, psychological, security, which collectively influence policy outcomes and the stability of the political order.

Słowa kluczowe: broń palna, bezpieczeństwo publiczne, dostęp do broni, bezpieczeństwo narodowe, securitologia.

Keywords: firearms, public safety, access to firearms, national security, securitology.

Wprowadzenie

Dostęp do broni palnej pozostaje jednym z najczęściej dyskutowanych zagadnień w debatach publicznych, naukowych i legislacyjnych na całym świecie. Szczególnie wydarzenia związane z masowymi strzelaninami często prowadzą do sekurytyzacji zagadnienia i burzliwych debat na temat regulacji dostępu do broni. Na przykład, seria masowych strzelanin w latach 2011-2012 w USA wywołała ogromne protesty i naciski na Kongres oraz prezydenta Baracka Obamę, w celu podjęcia działań legislacyjnych w kierunku ograniczenia prawa do posiadania broni. Dyskusje na temat dostępu do broni w polskiej infosferze wywoła również głośna zbrodnia w Poznaniu.

Współczesne badania wskazują, iż istnieje złożony związek pomiędzy stopniem uregulowania dostępu do broni a poziomem bezpieczeństwa publicznego, szczególnie w kontekście przestępczości z użyciem broni, śmiertelności oraz poczucia bezpieczeństwa obywateli (Kleck, 1997; Siegel i in., 2013). W Europie różnice w politykach krajowych, wynikające z odmiennych kontekstów historycznych, kulturowych i politycznych, powodują, że badanie tej problematyki nabiera szczególnego znaczenia porównawczego. Dotychczasowe analizy często skupiały się na pojedynczych aspektach, takich jak skuteczność kontroli legislacyjnej (Chapman i in., 2006) lub percepcja obywateli wobec posiadania broni (Pew Research Center, 2017), jednak brakuje opracowań o charakterze syntetycznym i przeglądowym, które łączyłyby te płaszczyzny w ramach szerszego ujęcia porównawczego. Opracowanie jest również próbą zarysowania krajobrazu badawczego i określenia trafności treściowej (*content validity*) do eksploracyjnych badań sondażowych przeprowadzonych na grupie studentów w Polsce. Inaczej mówiąc, jest to część pierwsza cyklu artykułów we wskazanym przedmiocie badań.

Podstawową jednostką analizy (przedmiotem badań) są uwarunkowania dostępu do broni palnej w różnych krajach w powiązaniu z bezpieczeństwem publicznym. Celem jest zbadanie związku między uwarunkowaniami prawnymi, społecznymi i kulturowymi dotyczącymi dostępu do broni palnej a poziomem bezpieczeństwa publicznego w wybranych krajach. Studium ma na celu porównanie odmiennych wzorców definiujących dostęp do broni palnej.

Badanie ma charakter przeglądowo-korelacyjny. W analizie zastosowano strategię badań przed teorią, opierając się na wtórnych źródłach danych, takich jak raporty międzynarodowych instytucji, dane statystyczne, oraz publikacje naukowe. Przyjęto podejście ilościowo-jakościowe, wykorzystując dane statystyczne do identyfikacji zależności między poziomem regulacji a wskaźnikami śmiertelności i przestępczości, oraz dane jakościowe do analizy postaw społecznych i kontekstu kulturowego.

Główny problem badawczy koncentruje się w pytaniu quasi-wyjaśniającym: w jakim stopniu uwarunkowania dostępu do broni palnej mogą być związane z zapewnieniem bezpieczeństwa obywateli?

Problem główny zdekomponowano na następujące problemy szczegółowe ujęte w formie następujących pytań dopełnienia o charakterze quasi-wyjaśniającym:

- jakie perspektywy badawcze typu *emerging topics* obejmują badania nad cywilnym dostępem do broni palnej i bezpieczeństwa?
- jakie są najważniejsze założenia cywilnego dostępu do broni palnej w różnych krajach?
- jakie są najważniejsze różnice w wymaganiach dotyczących cywilnego dostępu do broni palnej obowiązujących w poszczególnych krajach?
- w jaki sposób regulacje prawne są związane ze wskaźnikami posiadania broni palnej w różnych krajach?

- jakie są postawy i opinie w różnych krajach na temat cywilnego dostępu do broni palnej?

Postawiono główną hipotezę badawczą dotyczącą zależności (Józefacka, Kołek, Leszczuk, 2023): *istnieje zależność między normami społecznymi regulującymi dostęp do broni palnej a poziomem postrzeganego i rzeczywistego bezpieczeństwa obywateli*. Badanie ma charakter eksploracyjny oraz korelacyjny i opiera się na nieaktywnej metodzie *deask research* oraz metodzie formalno-dogmatycznej (Babbie, 2004). Artykuł prezentuje również raport z przeglądu krajobrazu badawczego, który posłużył jako zwiad badawczy do przeprowadzonego badania sondażowego o tematyce dostępu do broni palnej na grupie studentów w Polsce. Należy zaznaczyć, że badanie miało charakter eksploracyjny.

Weryfikacja literatury

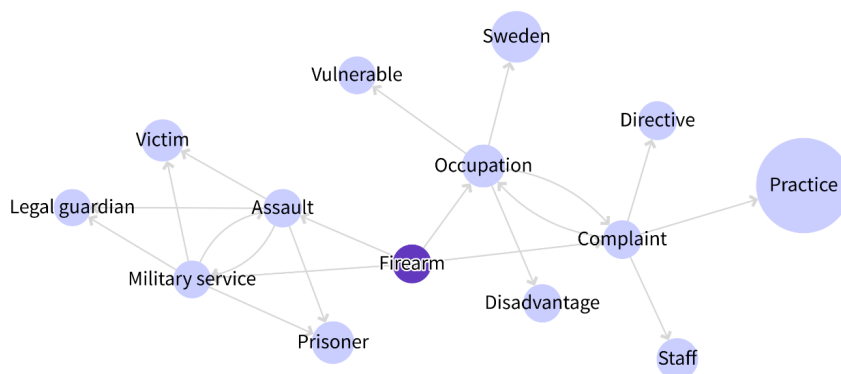
W celu zreferowania *staus questionis* zastosowano metodę systematycznego przeglądu literatury, która obejmowała następujące kroki (Lenart-Gansiniec, 2021).

Na pierwszym etapie zdefiniowano słowa kluczowe, które stanowiły podstawę procesu wyszukiwania. Wśród nich znalazło się następujące wyrażenie złożone: *firearm access*, które w swoim zakresie nazwy obejmuje następujące wyrażenia: *civilian firearms, gun control policy, public safety, weapon regulation*. Ich dobór umożliwił uchwycenie zarówno aspektów prawnych, społecznych, kulturowych jak i psychologicznych związanych z regulacją dostępu do broni.

W drugim etapie wybrano źródło danych do wyszukiwania tj. Web of Science. Trzeci etap obejmował przeprowadzenie wyszukiwania we wszystkich dostępnych polach tekstowych bez ograniczeń czasowych i tematycznych. Uwzględniono artykuły naukowe, rozdziały monografii oraz materiały konferencyjne.

Etap identyfikacji obejmował analizę wyników wyszukiwania z uwzględnieniem synonimów i kombinacji logicznych. W kolejnym kroku – selekcji – usunięto publikacje dublujące się, a następnie zakwalifikowano do analizy te prace, które wykazały wysoki poziom zgodności merytorycznej z tematyką badań. Na etapie kwalifikacji wykluczono teksty marginalne wobec głównego problemu badawczego.

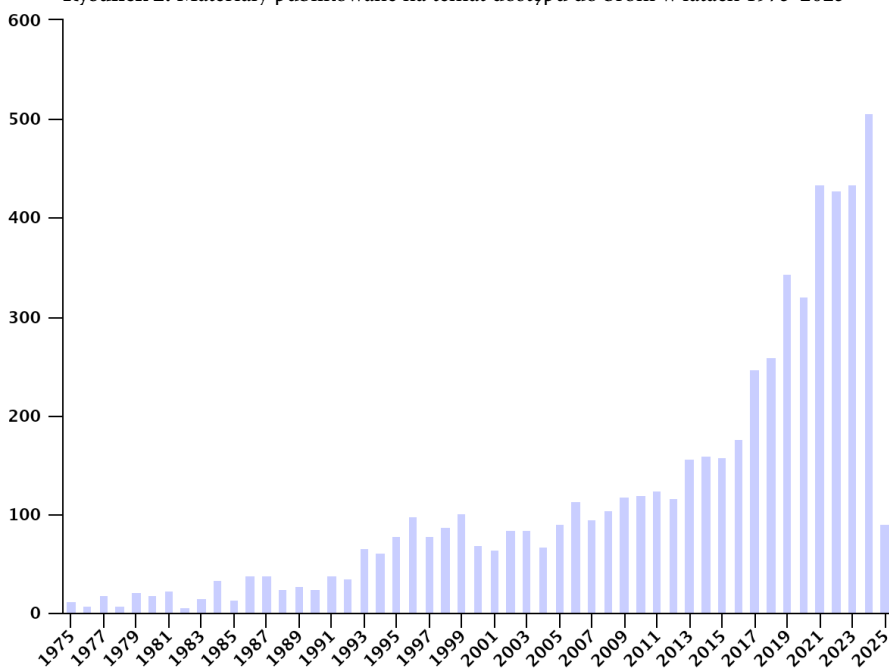
W ramach etapu włączania do dalszej analizy włączono również kluczowe prace cytowane przez autorów wytypowanych publikacji oraz uzupełniające pozycje z obszaru badań nad bezpieczeństwem wewnętrznym i międzynarodowym. Na ostatnim etapie całość literatury została zaimportowana do programu EndNote. W toku weryfikacji literatury wykorzystano również moduł Research Horizon Navigator i Research Assistant oferowane przez Web of ScienceTM.

Rysunek 1. Mapa pojęć związana z przedmiotem dostępu do broni palnej

Źródło: Opracowanie własne

W ramach etapu włączania do dalszej analizy włączono również kluczowe prace cytowane przez autorów wytypowanych publikacji oraz uzupełniające pozycje z obszaru badań nad bezpieczeństwem wewnętrznym i międzynarodowym. Na ostatnim etapie całość literatury została zaimportowana do programu EndNote. W toku weryfikacji literatury wykorzystano również moduł Research Horizon Navigator i Research Assistant oferowane przez Web of ScienceTM.

W celu ukazania złożoności problematyki dostępu do broni palnej i identyfikacji głównych obszarów problemowych, na podstawie przeglądu literatury skonstruowano mapę pojęciową (Rysunek 1), która wizualizuje semantyczne powiązania pomiędzy kluczowymi terminami związanymi z tym zagadnieniem. Centralnym węzłem mapy jest pojęcie „Firearm” (broń palna), wskazujące na jego rolę jako punktu wyjścia dla licznych powiązań tematycznych. Mapa została zbudowana jako skierowany graf semantyczny, w którym węzły reprezentują istotne pojęcia, a krawędzie kierunkowe ukazują relacje logiczne lub tematyczne między nimi. Kolorystyka i wielkość węzłów odzwierciedlają ich znaczenie oraz częstotliwość występowania bądź centralność w sieci.

Rysunek 2. Materiały publikowane na temat dostępu do broni w latach 1975-2025

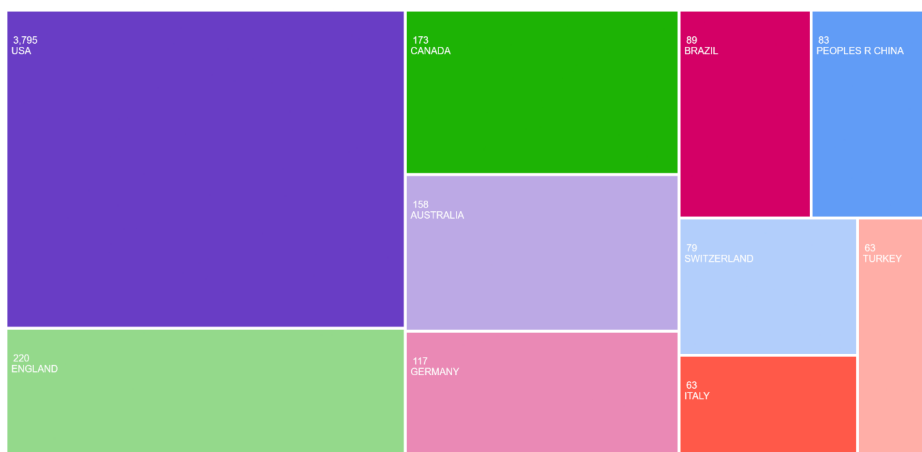
Źródło: Opracowanie własne

Węzeł „Firearm” łączy się bezpośrednio z pojęciami takimi jak „Occupation” (zawód), „Complaint” (skarga), „Assault” (napad/atak), co sugeruje, że dostęp do broni palnej jest silnie powiązany z kontekstami zawodowymi (np. funkcjonariusze służb mundurowych) oraz sytuacjami przemocowymi. Relacje te mają swoje dalsze rozszerzenia – np. od „Assault” prowadzą krawędzie do pojęć „Victim” (ofiara), „Military service” (służba wojskowa) i „Prisoner” (więzień), co wskazuje na potencjalne konsekwencje nadużycia broni palnej. Ważnym komponentem mapy jest również klaster semantyczny obejmujący pojęcia „Complaint”, „Directive”, „Staff”, „Practice”, sugerujący istnienie mechanizmów regulacyjnych i proceduralnych, odnoszących się do zarządzania i nadzoru nad bronią palną, zwłaszcza w kontekście instytucji i administracji publicznej. Ponadto, obecność pojęć takich jak „Vulnerable” (osoby wrażliwe) i „Disadvantage” (niekorzyść) w relacji z „Occupation” i „Firearm” może wskazywać na istniejące nierówności społeczne związane z dostępem do broni lub skutkami jej użycia.

Analiza bibliometryczna obejmująca 6034 publikacje naukowe dotyczące dostępu do broni palnej wskazuje zarówno na dynamiczny wzrost zainteresowania tą tematyką w ostatnich dekadach, jak i na silne zróżnicowanie geograficzne aktywności

badawczej (Rysunek 2) Dane dotyczące rozkładu czasowego pokazują wyraźny wzrost liczby publikacji od początku lat 90. XX wieku, przy czym szczególnie intensywny rozwój można zaobserwować w ostatnich dziesięciu latach. W latach 2020–2025 ukazało się aż 2152 publikacje, co stanowi 35,7% całego zbioru, z rekordowymi wartościami w 2024 (463 publikacje) i 2023 roku (429). Ten gwałtowny wzrost może być wynikiem rosnącego zainteresowania problematyką przemocy z użyciem broni w kontekście wydarzeń społeczno-politycznych, a także większej dostępności danych i rozwoju interdyscyplinarnych metod badawczych.

Rysunek 3. Analiza bibliometryczna ze względu na kraj publikacji

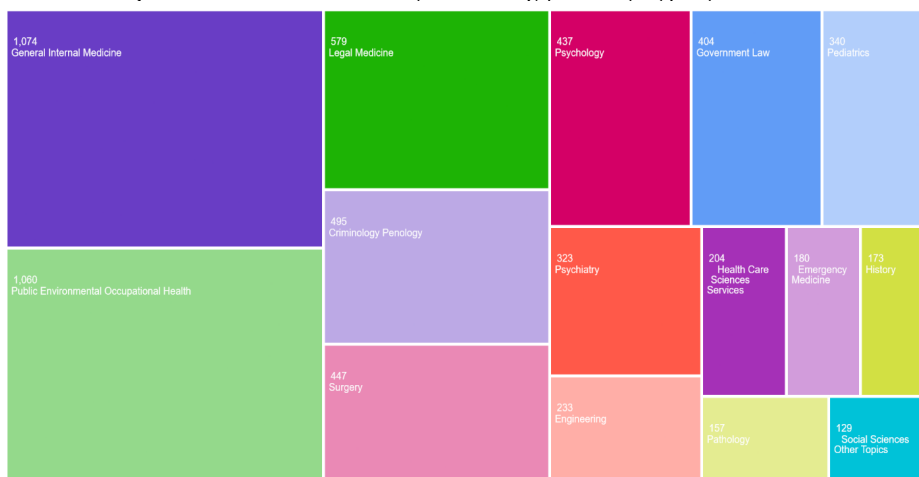
Źródło: Opracowanie własne

W latach wcześniejszych widoczna była bardziej umiarkowana aktywność: w dekadzie 2010–2019 liczba publikacji systematycznie rosła, od 120 w 2010 roku do 322 w 2019, co świadczy o rosnącej świadomości znaczenia problemu broni palnej w społeczeństwach rozwiniętych. Natomiast w latach 1980–2000 publikacje pojawiały się znacznie rzadziej, co można przypisać mniejszemu zainteresowaniu tematem w ówczesnym środowisku akademickim oraz ograniczonemu dostępowi do danych empirycznych. Przykładowo, w 1990 roku opublikowano jedynie 25 prac, a w 1982 roku zaledwie 6.

Geograficzny rozkład publikacji jeszcze silniej potwierdza koncentrację badań nad bronią palną w wybranych krajach (Rysunek 3). Zdecydowanie przeważają Stany Zjednoczone, z których pochodzi aż 62,9% wszystkich analizowanych prac (3795 rekordów). Dominacja ta znajduje uzasadnienie w specyfice amerykańskiego systemu prawnego, w którym prawo do posiadania broni jest zakorzenione konstytucyjnie, a także w częstoci przypadków przemocy z użyciem broni i licznych kontrowersjach politycznych wokół regulacji dostępu.

Za USA plasują się kraje anglosaskie: Anglia (3,65%; 220), Kanada (2,87%; 173), Australia (2,62%; 158) oraz Nowa Zelandia (0,75%; 45), co potwierdza istnienie silnej tradycji badawczej w krajach o wysokim poziomie demokratyzacji debaty publicznej oraz rozwiniętej infrastrukturze naukowej. W Europie kontynentalnej największą aktywność publikacyjną wykazują Niemcy (1,94%), Szwajcaria (1,31%), Włochy (1,04%) oraz Szwecja (0,96%), z kolei Polska pozostaje w tym zestawieniu na dalszym miejscu (0,48%; 29 publikacji), co może wskazywać na niedostateczne rozwinięcie tego pola badań w polskich ośrodkach akademickich.

Rysunek 4. Analiza bibliometryczna ze względu na dyscypliny naukowe

Źródło: Opracowanie własne

Obecność krajów takich jak: Brazylia (1,47%), Indie (1,03%), Chiny (1,38%) czy Pakistan (0,65%) podkreśla również rosnące zainteresowanie problemem w państwach rozwijających się, gdzie przemoc z użyciem broni często ma wymiar społeczno-ekonomiczny lub geopolityczny. Obserwuje się także umiarkowaną aktywność ze strony państw postsowieckich (Rosja, Ukraina), a także niektórych krajów afrykańskich (Nigeria, RPA) i azjatyckich (Izrael, Japonia, Korea Południowa).

Dostęp do broni palnej stanowi temat o charakterze mocno interdyscyplinarnym, co znajduje odzwierciedlenie w wielu różnych dziedzinach nauki, które się nim zajmują (Rysunek 4.). Analiza publikacji pokazuje, że wśród 6033 prac naukowych na ten temat największą grupę stanowi medycyna ogólna (General Internal Medicine) 1074 publikacje (17,8%). Takie zainteresowanie badawcze podkreśla rolę skutku użycia broni dla zdrowia, urazy czy umieralność. Następny, mocno reprezentowany obszar, to zdrowie publiczne, medycyna pracy i medycyna środowiskowa (Public Environmental Occupational Health), 1060 prac (17,57%), w którym badania

koncentrują się na szerszym wymiarze skutku użycia broni w populacji, zarządzaniu skutkami takiej przemocy czy skuteczności regulacji. Prawo, medycyna sądowa (Legal Medicine) 579 prac (9,6%) oraz kryminologia (Criminology Penology) 495 prac (8,2%), pokazują skutki zmian w regulacjach, skuteczność kontroli dostępu do broni, przestępczości czy zarządzanie bezpieczeństwem. Następnym w kolejności obszarem jest chirurgia (Surgery) 447 prac (7,4%), która dokumentuje skutki urazów postrzałowych i metody leczenia, a także psychiatria (Psychiatry), 323 prac (5,4%), koncentrująca się na skutkach psychicznych czy roli chorób w użyciu broni.

Nie bez znaczenia w krajobrazie badawczym są także nauki o zarządzaniu i administracji, (Government Law) 404 prac (6,7%), organizacja pomocy (Health Care Sciences Services) 204 prac (3,4%), medycyna ratunkowa (Emergency Medicine) 180 prac (3%), czy pediatria (Pediatrics) 340 prac (5,6%). W tych dyscyplinach podejmowane są problemy zarządzania skutkami użycia broni, organizowania pomocy, czy wdrażania skutecznych regulacji. Natomiast, w dyscyplinach: socjologia zarejestrowano 69 prac (1,1%) nauki o rodzinie, 65 prac (1%). Te zaś wpisują się w szerszy kontekst skutkujący zmianami w strukturze rodzinnej i relacjach w całym społeczeństwie.

Nie brakuje także prac w dziedzinach inżynierii 233 publikacje (3,9%), informacji, materiałoznawstwa czy neurobiologii. Takie badania dotyczą skuteczności materiałów, sposobu identyfikacji broni czy zarządzania informacją w sytuacjach użycia broni. Pomimo mniejszego odsetka, pokazują, jak wielowymiarowym problemem jest dostęp do broni, sięgającym od skutku biologicznego czy technicznego, po aspekty prawne, organizacyjne i społeczne.

Zidentyfikowano trzy kluczowe obszary typu *emerging topic* dotyczące dostępu do broni palnej i bezpieczeństwa: „użycie broni palnej w obronie własnej i narażenie na przemoc z użyciem broni”, „broń nieprochowa i związane z nią urazy” oraz „praktyki przechowywania broni palnej w kontekście zapobiegania samobójstwom”.

Badania wykazują, że użycie broni palnej w obronie własnej (ang. *Defensive Gun Use*, DGU) jest zjawiskiem relatywnie rzadkim, aż 91,7% respondentów deklarowało brak doświadczenia związanego z takim użyciem broni w ciągu całego życia. Sugeruje to, że postrzegane zagrożenie nie zawsze przekłada się na rzeczywiste działania obronne (Rowhani-Rahbar i in., 2021). Z kolei narażenie na przemoc z użyciem broni (ang. *Gun Violence Exposure*, GVE) jest znacznie powszechniejsze – obejmuje ono m.in. słyszenie strzałów czy utratę bliskich w wyniku incydentów z użyciem broni. Relacja pomiędzy DGU i GVE wskazuje, że przekazy medialne promujące broń jako skuteczny środek samoobrony mogą zniekształcać rzeczywisty obraz niebezpieczeństwa związanego z dostępem do broni (Rowhani-Rahbar i in., 2021).

Broń nieprochowa (ang. *Nonpowder Firearms*, NPF), taka jak wiatróvky czy repliki ASG, zyskuje na popularności, co skutkuje zauważalnym wzrostem liczby urazów, szczególnie wśród mężczyzn i nastolatków. Najczęściej odnotowywane są

obrażenia twarzy (Jones i in., 2019). Pomimo niższego ciśnienia działania niż broń palna, NPF może prowadzić do poważnych uszkodzeń ciała, w tym trwałej utraty wzroku, co podkreśla konieczność wdrożenia bardziej rygorystycznych norm bezpieczeństwa (Jones i in., 2019).

Bezpieczne przechowywanie broni palnej stanowi kluczowy czynnik w ograniczaniu ryzyka samobójstw, zwłaszcza wśród weteranów wojennych. Wielu z nich wyraża gotowość do otwartego dialogu na temat praktyk związanych z przechowywaniem broni (Simonetti i in., 2020). Członkowie rodzin weteranów często deklarują, że główną motywacją do posiadania broni była ochrona, jednak towarzyszy temu nieodpowiednie jej przechowywanie, co stanowi potencjalny obszar dla działań interwencyjnych (Simonetti i in., 2018)

Przegląd literatury polskojęzycznej wskazuje na kilka interesujących poznawczo pozycji zbieżnych z przedmiotem badań. W pracy pt. „Dostęp do broni, prawo czy przywilej?”, Autor analizuje tę kwestię z perspektywy historycznej, społecznej i prawnej (Wiśniewski, 2018). Podkreśla on rolę broni w przetrwaniu człowieka oraz zmieniające się podejście po dwóch wojnach światowych, które w Europie Zachodniej spowodowały wzrost poglądów pacyfistycznych. W XX wieku narastała debata nad dostępem do broni, z argumentami zarówno za, jak i przeciwko jej posiadaniu przez obywateli. Przeciwnicy dostępu do broni często podkreślają ryzyko, że może ona trafić w ręce nieodpowiedzialnych osób, co prowadzi do tragicznych incydentów. Zwolennicy natomiast wskazują na konieczność posiadania broni dla obrony osobistej przed zagrożeniami, takimi jak terroryzm czy konflikty zbrojne, jak te na Ukrainie czy Bliskim Wschodzie, podkreślając również kwestie związane z wolnością jednostki.

Artykuł pt. „Teoretyczne i praktyczne problemy dostępu do broni palnej wobec poglądów młodych Polaków” z 2016 roku stanowi cenny wkład do dyskusji na temat powszechnego dostępu do broni (Pawlaczyk, 2016). Autorka analizuje stosunek polskiego społeczeństwa, szczególnie młodych ludzi, do posiadania broni palnej, uwzględniając historyczne i prawne aspekty regulacji dostępu do broni w Polsce. Przedstawia również przegląd regulacji prawnych od 1918 roku po współczesność tj. do roku wydania tekstu, zwracając uwagę na wpływ prawa Unii Europejskiej, zwłaszcza dyrektyw 91/477/EWG i 2008/51/WE, na polskie przepisy dotyczące broni¹.

Tekst pt. „Posiadanie broni palnej a poziom przestępczości z jej użyciem w Polsce” dotyczy związku między posiadaniem broni palnej a poziomem przestępczości w Polsce (Rejmaniak, 2021). Autor, analizuje dane statystyczne dotyczące liczby wydanych pozwoleń na broń i liczby przestępstwa z użyciem broni palnej w latach 2002-2018. Wyniki badań wskazują na istnienie korelacji między tymi zmiennymi, jednak Autor podkreśla, że nie można wykluczyć relacji odwrotnej, tj. że spadek liczby przestępstw w ogólności i związanych z tym wzrost poczucia bezpieczeństwa

¹ Dyrektywy utraciły moc i zostały zastąpione dyrektywą 2021/555 - tekst jednolity.

skutkują mniejszą liczbą składanych wniosków o wydanie pozwolenia na broń lub mniejszą liczbą wydanych pozwoleń. Ponadto ustalenie współzależności zmiennych nie przesądza o związku przyczynowym.

W raporcie CBOS „Poczucie bezpieczeństwa obywateli i opinii o dostępie do broni palnej” można również odnaleźć interesujące wyniki badań na temat postrzegania bezpieczeństwa i opinii na temat posiadania broni w Polsce (CBOS, 2023). Badanie zostało przeprowadzone w kwietniu 2023 roku na reprezentatywnej próbie polskiej populacji. W raporcie wskazano, że „obecnie 88% badanych uważa, że Polska jest krajem, w którym żyje się bezpiecznie, mniej niż co dziesiąty ma przeciwne zdanie (9%), a 3% nie ma opinii na ten temat. W stosunku do ubiegłego roku obserwujemy istotny wzrost poczucia bezpieczeństwa Polaków – o 5 punktów procentowych zwiększył się odsetek uważających Polskę za kraj bezpieczny, a o 4 punkty zmalał udział będących przeciwnego zdania w tej sprawie. Aktualne oceny są bliskie tym z lat 2017 i 2019, kiedy niemal 90% badanych uważało Polskę za kraj bezpieczny. Oceny stanu bezpieczeństwa w naszym kraju od 2016 roku utrzymują się na wysokim poziomie (co najmniej 80% odpowiedzi pozytywnych)” (CBOS, 2023).

W tekście pt. „Profilaktyka XXI wieku – problem samobójstwa a dostęp do broni palnej – analiza suicydologiczna” poruszony został problem kontroli dostępu do broni palnej w kontekście zapobiegania samobójstwom. Autorka wykazała wysoką śmiertelność prób samobójczych z użyciem broni w porównaniu do innych metod. Materiał badawczy zawiera również dane statystyczne, które pokazują, że mężczyźni częściej umierają w wyniku samobójstw, mimo że kobiety częściej podejmują próby, co podkreśla różnice płci w tym zjawisku (Stradomska, 2018).

W pracy pt. „Rozwój broni palnej i jej użycie w Polsce” została omówiona rola broni palnej w Polsce, podkreślając jej znaczenie dla służb mundurowych, które zapewniają bezpieczeństwo obywatelom. Autor zwraca uwagę na kwestię dostępu do broni oraz różnice w opiniach pomiędzy zwolennikami a przeciwnikami jej powszechnego posiadania. Dodatkowo, tekst definiuje broń palną oraz przedstawia jej klasyfikację zgodnie z ustawodawstwem (Kubowicz, 2020).

W artykule pt. „Dostęp do broni palnej w koncepcjach współczesnej polskiej myśli politycznej”, autor dokonał egzegezy prawa do dostępu do broni palnej, analizując je w kontekście wolności jednostki i skutków wprowadzania zakazów, takich jak te dotyczące narkotyków czy hazardu. Przytacza argumenty, że zakazy mogą wzmacniać nielegalny rynek i zwiększać przemoc, podczas gdy uzbrojeni obywatele mogą skutecznie przeciwdziałać przestępczości. Filozoficzne ujęcie wskazuje, że posiadanie broni samo w sobie nie narusza wolności innych, a zakazy mogą być nadmierne w stosunku do rzeczywistego zagrożenia (Musiałkiewicz; Tomaszewski, 2020).

Problem niedopracowanych przepisów dotyczących ustawy o broni i amunicji w Polsce został poruszony w tekście pt. „Tendencje prawne w dostępie do broni palnej i ich wpływ na bezpieczeństwo państwa i obywateli”. Autor wskazuje na

brak wystarczającej analizy tej tematyki w literaturze oraz na potrzebę omówienia praktycznych problemów związanych z interpretacją regulacji dotyczących broni palnej. Wskazuje również na ograniczenia w dostępie do broni w Polsce w kontekście porównań z innymi krajami oraz na konieczność zapewnienia bezpieczeństwa publicznego poprzez regulacje dotyczące posiadania broni (Pakla, 2015).

Ciekawy przegląd problemów badawczych został przedstawiony w popularnym tekście „Psychologiczne i psychiatryczne aspekty używania broni” w którym autor wskazuje, iż posiadanie broni to złożony problem badawczy, w którym splatają się aspekty: prawne, medyczne, psychologiczne, społeczne, ekonomiczne oraz bezpieczeństwa publicznego. Z punktu widzenia psychiatrii kluczowym aspektem w zakresie bezpieczeństwa publicznego jest świadomość i odpowiedzialność posiadacza, a także umiejętność bezpiecznego posługiwania się bronią w sytuacjach ekstremalnych. Posiadacze mogą skutecznie radzić sobie w sytuacjach standardowych (np. strzelnica), natomiast w warunkach skrajnego stresu skuteczność użycia broni oraz trafność decyzji jej użycia może ulec znacznemu obniżeniu (Opiełak, 2023).

Metodyka badań

Badanie ma charakter eksploracyjno-opisowy i koncentruje się na identyfikacji zależności między regulacjami prawnymi oraz społeczno-kulturowymi uwarunkowaniami dostępu do broni palnej a poziomem bezpieczeństwa publicznego. Wykorzystano podejście niereaktywne, oparte na metodzie *desk research* oraz metodzie dogmatyczno-formalnej, polegającej na analizie wtórnych źródeł danych.

Analiza prowadzona była na dwóch poziomach. Po pierwsze, zastosowano opisową analizę danych liczbowych dotyczących dostępności broni oraz poziomu przemocy z jej użyciem, jednak bez zastosowania formalnych procedur statystycznych. Zamiast tego przyjęto intuicyjne rozumienie korelacji, opierające się na zestawieniu dostępnych danych i obserwacji ogólnych tendencji, takich jak zależność między bardziej restrykcyjnymi przepisami a niższym poziomem przemocy z użyciem broni.

Po drugie, badanie uwzględniało jakościową analizę kontekstu społeczno-kulturowego, w ramach której interpretowano znaczenia przypisywane broni palnej w różnych społeczeństwach – jako narzędzia obrony, symbolu statusu lub potencjalnego zagrożenia. Podejście to umożliwiło pogłębione zrozumienie, w jaki sposób normy kulturowe i społeczne wpływają na kształtowanie polityki regulacyjnej oraz postawy obywateli wobec broni.

Przedstawiony w tekście zwiad badawczy stanowił wstęp do dalszych etapów badania sondażowego za pomocą techniki ankiety elektronicznej (CAWI). Miało ono na celu weryfikację trafności treściowej podejmowanej problematyki oraz wstępne rozpoznanie lokalnego kontekstu postrzegania dostępu do broni palnej. Choć jego zakres był ograniczony, wyniki posłużyły jako materiał wspierający refleksję nad

konceptualizacją i operacjonalizacją narzędzia badawczego. Te wyniki zostaną przedstawione w kolejnych artykułach cyklu.

Całość badania została osadzona w paradygmacie eksploracyjnym, przyjmującym opisowy charakter rozważań nad możliwymi zależnościami między normami prawnymi, społecznymi, kulturowymi a poziomem bezpieczeństwa publicznego, bez formułowania uogólniających wniosków statystycznych.

Wyniki

Przepisy regulujące dostęp do broni palnej różnią się znacząco między państwami i są powiązane z charakterem jej posiadania, przestępczością oraz śmiertelnością związaną z jej użyciem. Regulacje dotyczące posiadania broni palnej stanowią pierwszy i najważniejszy mechanizm kontroli jej rozpowszechnienia. Tego rodzaju restrykcje skutkują niższymi wskaźnikami prywatnego posiadania broni w porównaniu do państw o luźniejszych regulacjach, jak np. Stany Zjednoczone, gdzie posiadanie broni jest konstytucyjnie chronione (zagwarantowane przez 2. poprawkę do Konstytucji), a obowiązujące przepisy są często niespójne i zależne od prawa stanowego (Cook & Goss, 2014). W Stanach Zjednoczonych występuje jeden z najwyższych na świecie wskaźników dostępu do broni na 100 mieszkańców (120). Jedną z głównych koncepcji filozoficznych wspierających prawo do posiadania broni jest teoria Johna Locke'a o prawie naturalnym, która wpłynęła na Ojców Założycieli Stanów Zjednoczonych. Zgodnie z nią, prawo do posiadania broni jest fundamentalnym prawem jednostki, które ma na celu ochronę jej wolności i bezpieczeństwa.

W USA główną przeszkodą w zaostrzeniu prawa dotyczącego broni jest polityczna siła lobby promującego dostęp do broni, przede wszystkim *National Rifle Association* (NRA), które skutecznie przeciwdziała nawet umiarkowanym reformom (Goss, 2006). Tymczasem analizy pokazują, że surowsze przepisy mogłyby znacząco ograniczyć możliwość legalnego nabycia broni przez osoby z kryminalną przeszłością lub zdiagnozowanymi zaburzeniami psychicznymi (Webster, Vernick, 2013).

Jednym z fundamentów europejskiego podejścia do kwestii broni palnej jest cywilna kontrola nad siłami zbrojnymi. Na przykład w Słowenii, demokratyczne mechanizmy nadzoru nad wojskiem — takie jak parlamentarny monitoring i cywilne kierownictwo ministerstw obrony — wprowadzono po 1991 roku w ramach transformacji ustrojowej. Chociaż te reformy zwiększyły transparentność, jednocześnie ograniczyły pewne zdolności operacyjne wojska, co wywołało debatę o równowadze między skutecznością obronną a kontrolą demokratyczną (Cottey i in., 2002).

W krajach Europy Środkowo-Wschodniej cywilny nadzór nad wojskiem był jednym z priorytetów procesu integracji z NATO i Unią Europejską, co skutkowało powołaniem cywilnych ministrów obrony i budową instytucjonalnych form nadzoru. Miało to bezpośredni wpływ również na prawo dotyczące posiadania broni

przez cywilów — ograniczając możliwości uzbrojenia poza strukturami państwa (Fluri, Spence, 2001).

Społeczne nastawienie do broni palnej w Europie jest zasadniczo odmienne od tego w USA. W państwach takich jak Szwajcaria, gdzie obowiązuje model armii obywatelskiej, posiadanie broni wiąże się z obowiązkiem służby wojskowej, co osadza ją w kontekście obywatelskiego obowiązku, a nie prawa jednostkowego (Krähenmann, 2012). Broń jest często przechowywana w domach byłych rezerwistów, jednak w warunkach ścisłej regulacji, z obowiązkiem rejestracji i odpowiedzialnością karną za jej niewłaściwe użycie. W innych krajach, np. Francji, Niemczech czy Hiszpanii, prawo do posiadania broni nie jest uważane za podstawowe prawo obywatela. Społeczeństwa wykazują niskie poparcie dla szerokiego dostępu do broni i niewielkie zaangażowanie w spory polityczne na ten temat (Smith i in., 2015). Europejczycy traktują broń raczej jako narzędzie służące celom sportowym, łowieckim lub kolekcjonerskim, a nie jako środek samoobrony.

Transformacja ustrojowa w krajach postkomunistycznych przyniosła istotne zmiany w relacjach cywilno-wojskowych. Demokratyzacja tych relacji miała na celu nie tylko ograniczenie roli wojska w życiu politycznym, ale także stworzenie jasnych zasad dostępu do broni palnej przez osoby cywilne. W praktyce oznaczało to konieczność wdrożenia systemów licencjonowania, kontroli tła i egzekwowania prawa, wzorowanych na zachodnioeuropejskich standardach (Edmunds, 2002). Jednak wyniki reform były zróżnicowane, podczas gdy kraje takie jak Polska czy Czechy z powodzeniem wdrożyły instytucje demokratycznego nadzoru, inne np. Rumunia czy Bułgaria, napotkały większe trudności w zakresie przejrzystości procesów legislacyjnych i egzekwowania prawa (Watts, Zoltan, 2003). Dodatkowo, kontekst kulturowy odgrywa kluczową rolę w regulowaniu dostępu do broni. Państwa o silnych tradycjach wojskowych i kolektywnym podejściu do bezpieczeństwa są bardziej skłonne do ograniczania prywatnego posiadania broni na rzecz instytucjonalnego nadzoru (Kaldor, 1999).

W Polsce prawo do posiadania broni palnej przez osoby fizyczne nie należy do praw podstawowych wynikających z konstytucji, jednak może zostać ono przyznane w formie pozwolenia na broń, wydanego przez właściwy organ. Posiadanie broni przez osoby fizyczne bez odpowiedniego pozwolenia jest penalizowane. Aktem prawnym regulującym w Polsce dostęp do broni palnej przez osoby fizyczne jest wielokrotnie nowelizowana ustawa z dnia 21 maja 1999 roku *o broni i amunicji* (t.j. Dz. U. z 2024 roku, poz. 485). Dokument ten określa w szczególności zasady i warunki wydawania, cofania pozwoleń na broń, rejestracji broni oraz dysponowania bronią i amunicją, zasady przewozu przez terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, przywozu z zagranicy i wywozu za granicę broni i amunicji oraz zasady posiadania broni i amunicji, przez cudzoziemców, a także funkcjonowanie strzelnic. Zgodnie z przepisami przywołanej ustawy, pozwolenie na broń może zostać wydane na wniosek osoby, która nie stanowi zagrożenia dla samego siebie, porządku lub

bezpieczeństwa publicznego, a także uzasadni swój wniosek wskazaniem ważnej przyczyny posiadania broni. Przywołana ustawa przewiduje możliwość wydania pozwolenia na broń w szczególności do celu: ochrony osobistej, ochrony osób i mienia, łowieckiego, sportowego, rekonstrukcji historycznych, kolekcjonerskiego, pamiątkowego lub szkoleniowego.

Ponadto, Polska z uwagi na członkostwo w Unii Europejskiej (UE), jak każde państwo członkowskie zobowiązana jest do zaimplementowania i wdrożenia do prawa krajowego unijnych regulacji prawnych. W zakresie dostępu do broni palnej w państwach członkowskich UE, podstawowym aktem prawnym jest Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/555 z dnia 24 marca 2021 roku w *sprawie kontroli nabywania i posiadania broni (tekst jednolity)* (Dz.U.UE.L.2021.115.1), która zobowiązuje państwa członkowskie m.in. do wdrożenia skomputeryzowanego, scentralizowanego lub zdecentralizowanego systemu rejestracji danych, gwarantującego upoważnionym organom dostęp do systemów rejestracji danych zawierających niezbędne informacje o każdej sztuce broni palnej, a w załączniku I klasyfikuje broń palną w trzech kategoriach: A – Broń palna niedozwolona, B – Broń palna, w przypadku której wymagane jest pozwolenie oraz C – Broń palna i broń, w przypadku której wymagane jest oświadczenie.

Według statystyk policyjnych, do dnia 31 grudnia 2024 roku zostało wydanych 367 411 pozwoleń na broń (w tym do celu ochrony osobistej 43 819), zaś liczba egzemplarzy broni zarejestrowanych przez posiadaczy pozwolenia na broń wynosiła 930 121 sztuk (w tym do celu ochrony osobistej 39 280 sztuk) (statystyka.policja.pl, 2024). Na podstawie podanych statystyk można odczytać wskaźnik liczby egzemplarzy broni palnej w przeliczeniu na 100 mieszkańców, który wynosi 2,5 egzemplarza broni palnej, natomiast w odniesieniu do egzemplarzy broni palnej przeznaczonej do celów ochrony osobistej, wskaźnik ten wynosi jedynie 0,1 egzemplarza broni palnej. Warto również dodać, że obecnie w Polsce jedynie 4% badanych przyznaje, że ma osobisty kontakt z bronią palną, a 29% zna kogoś, kto posiada taką broń (CBOS, 2023).

Z przywołanych danych można wywnioskować, iż dostęp do broni palnej dla osób fizycznych w Polsce jest mocno ograniczony oraz szczegółowo regulowany zarówno przepisami krajowymi, jak i europejskimi, a ilość egzemplarzy broni w posiadaniu osób fizycznych jest stosunkowo niewielka. Obecne przepisy dotyczące posiadania broni w Polsce, wskazując na ich restrykcyjny charakter, zaś uzyskania pozwolenia na posiadanie broni, wymaga uzasadnienia potrzeby i zapewnienia, że jej posiadanie nie zagraża bezpieczeństwu publicznemu.

Na tle Europy wyróżniają się dwie grupy: kraje o wysokim poziomie uzbrojenia przy ścisłej kontroli (np. Szwajcaria, Finlandia) oraz państwa o niskim poziomie dostępu i niskiej przestępczości z użyciem broni (np. Wielka Brytania).

Wielka Brytania stanowi przykład najbardziej restrykcyjnego systemu — po masakrze w Dunblane (1996 roku) zakazano posiadania pistoletów, a proces

uzyskania pozwolenia na broń myśliwską jest ściśle regulowany i kontrolowany przez policję (Squires, 2014). Z drugiej strony, Stany Zjednoczone, które nie należą do europejskiego systemu prawnego, reprezentują model liberalny — oparty na konstytucyjnym prawie do posiadania broni. W USA wskaźnik broni na 100 mieszkańców przekracza 120 sztuk, podczas gdy w Europie rzadko przekracza 30 (Small Arms Survey, 2018). Taka różnica przekłada się również na wyższy poziom przemocy z użyciem broni w USA. Również Izrael, często mylnie uznawany za kraj o łatwym dostępie do broni, posiada restrykcyjny system licencyjny, uzależniony m.in. od miejsca zamieszkania, statusu wojskowego i wykonywanego zawodu (Karp, 2012). Pomimo wysokiego poziomu szkolenia wojskowego wśród obywateli, dostęp do broni cywilnej jest surowo ograniczony.

Syntetyczne zestawienie uwarunkowań legislacyjnych dostępu do broni palnej w wybranych krajach przedstawia Tabela 1.

Tabela 1. Porównanie uwarunkowań legislacyjnych dostępu do broni palnej w wybranych krajach

KRAJ	DOSTĘP DO BRONI (OGÓLNIIE)	POWODY POSIADANIA BRONI	WYMAGANIA LICENCYJNE	BRŒŒ DO SAMO-OBRONY	REJESTRACJA BRONI	WSKAŒNIK BRONI NA 100 OSŒB	UWAGI
Wielka Brytania	bardzo restrykcyjny	poważny powód posiadania broni (zawód, sport, rekreacja, likwidacja szkodników), uzasadniona obrona własna	minimum 18 lat, brak przeciwwskazań ze względu na zdrowie psychiczne, sytuację domową i stosunek do broni, brak zgody z uwagi na wyrok skazujący w wymiarze powyżej trzech lat więzienia lub pobyt w areszcie tymczasowym	bardzo ograniczony	tak	~5	zakaz posiadania pistoletów od 1997 roku
Niemcy	restrykcyjny	licencjonowani myśliwi, strzelcy długodystansowi, członkowie towarzystw strzeleckich, osoby zagrożone, kolekcjonerzy, eksperci, producenci, sprzedawcy, firmy ochroniarskie	18 lat – ogólnie; 14-18 lat szkolenie lub praca pod nadzorem; 21 lat – strzelectwo; brak przeszłości kryminalnej; brak choroby psychicznej; brak uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa	tylko w wyjątkowych sytuacjach	tak	~19	surowe zasady przechowywania broni
Szwajcaria	liberalny; zwyżczaj posiadania	należy podać powód posiadania broni, powszechnie akceptowane cele to: strzelectwo sportowe, polowanie, kolekcjonerstwo, obrona własności	minimum 18 lat, niekaralność, dobry stan psychofizyczny i brak zaburzeń, szkolenie strzeleckie	ograniczony	tak	~27	powiązanie z modelem armii obywatelskiej, ale rygorystyczna kontrola
Francja	restrykcyjny	podstawa posiadania, taka jak: członkostwo w klubie strzeleckim (dla sportu), licencja myśliwska (dla polowania), kolekcjonerstwo (dla broni zabytkowej)	minimum 18 lat dla strzelectwa sportowego lub polowania, w pewnych sytuacjach, za zgodą rodziców, osoba od 16. roku życia, niekaralność, stan zdrowia	rzadko przyznawana	tak	~15	ograniczenia w noszeniu broni w miejscach publicznych
Finlandia	umiarkowany	powszechnie akceptowane cele to: polowanie, strzelectwo sportowe, kolekcjonerstwo, w niektórych wypadkach – ochrona własności czy firmy	minimum 18 lat, w pewnych sytuacjach osoba w wieku 15-18 lat, niekaralność, stan zdrowia	możliwy, ale rzadki	tak	~32	wysoka kultura myśliwska i sportowa

Norwegia	restrykcyjny	uzasadniona potrzeba	21 lat w przypadku posiadania rewolwerów, pistoletów oraz ich części, 18 lat dla innych rodzajów broni, 16-18 jeśli broń przechowywana jest przez opiekuna lub innego posiadacza pozwolenia na broń; brak nalożów, odpowiedzialność	bardzo ograniczony	tak	~28	po 2011 roku wprowadzenie zakazu broni połączonych
Izrael	selektywny i kontrolowany	zależny od zawodu, miejsca zamieszkania, przeszkolenia wojskowego; aplikujący musi wykazać, że znajduje się w grupie podwyższonego ryzyka	pełnoletniość, niekaralność, dobry stan psychofizyczny i brak zaburzeń, które mogą stanowić ryzyko w posiadaniu broni	tak, ale ściśle ograniczony	tak	~7	broń cywilna tylko dla wybranych grup, szeroka kontrola państwowa
USA	liberalny	samoobrona, sport, polowanie, kolekcjonerstwo	licencje (zróżnicowane stanami), sprawdzenie przeszłości	tak, chronione konstytucyjnie	częściowo, zależnie od stanu	~120	najwyższy poziom cywilnego posiadania broni na świecie
Polska	restrykcyjny	cel (np. ochrona osobista, łowiectwo, szkoleniowy, kolekcjonerstwo), ważny powód	minimum 21 lat, w wypadku strzelactwa sportowego lub łowiectwa min 18 lat, stan zdrowia, niekaralność sprawdzenie przez organy uprawnione	bardzo ograniczony	tak	~ 2,5	nie wydaje się polewać na broń uznaną za szczególnie niebezpieczną
Czechy	liberalny	nie jest konieczne uzasadnienie przyczyny chęci posiadania broni palnej; każdy obywatel ma prawo mieć taką broń	18 lat; 16 lat dla myśliwych i strzelców sportowych, wymagana niekaralność, badania lekarskie	tak	tak	~12	jedne z najbardziej permissywnych w UE

Źródło: Zasady dostępu do broni w wybranych państwach europejskich, Warszawa: 2017, Kancelaria Senatu

Przegląd literatury wykazuje, iż obecność broni palnej w domu wiąże się ze znacząco wyższym ryzykiem popełnienia samobójstwa. W niektórych powiatach aż 58% samobójstw dokonano przy użyciu broni palnej, co sugeruje jej silną rolę jako dostępnego i śmiertelnie skutecznego narzędzia autoagresji (Miller i in., 2002). Szczególnie narażoną grupą są osoby niepełnoletnie, młodzież mieszkająca w domach, w których przechowywana jest broń, dwukrotnie częściej popełnia samobójstwo w porównaniu z ich rówieśnikami z domów pozbawionych broni (Brent i in., 1991). Niepokojące jest również to, że zwiększone ryzyko samobójstwa występuje niezależnie od rodzaju broni oraz sposobu jej przechowywania (Johnson i in., 2004).

Oprócz samobójstw, literatura wskazuje na silny związek pomiędzy obecnością broni palnej w domu a ryzykiem zabójstwa. Badania epidemiologiczne wykazały, że trzymanie broni w domu wiąże się z 2,7-krotnie wyższym ryzykiem zabójstwa, zwłaszcza przez członka rodziny lub bliskiego znajomego (Kellermann i in., 1993). Zgony spowodowane bronią palną mają najczęściej miejsce w przestrzeni prywatnej – aż 54% takich przypadków zdarza się w domu, przy czym większość to samobójstwa, a nie akty obrony własnej (Wiebe, 2003). Na ryzyko związane z obecnością broni wpływają także czynniki pośrednie, takie jak nadużywanie substancji psychoaktywnych i historia przemocy domowej. Obecność tych zmiennych znacząco zwiększa prawdopodobieństwo użycia broni w sytuacjach konfliktowych (Bailey i in., 1997).

Jednym z kluczowych elementów ograniczania ryzyka związanego z obecnością broni palnej jest jej bezpieczne przechowywanie. Badania wskazują, że trzymanie broni rozładowanej i w zamkniętej szafie znacząco redukuje prawdopodobieństwo przypadkowych postrzałów oraz samookaleczeń, szczególnie wśród dzieci i młodzieży (Grossman i in., 2005). Mimo to, wiele gospodarstw domowych nie stosuje się do tych rekomendacji. W grupie badawczej, w porównaniu z grupą kontrolną, rzadziej stosowano bezpieczne praktyki przechowywania, co wskazuje na potrzebę działań edukacyjnych oraz regulacyjnych mających na celu poprawę standardów bezpieczeństwa (Grossman i in., 2005).

W Stanach Zjednoczonych dominującym uzasadnieniem dla posiadania broni palnej jest potrzeba ochrony własnej i bliskich. Badania wskazują, że wielu obywateli traktuje broń jako kluczowy element osobistego bezpieczeństwa, szczególnie w kontekście przekonania o narastającym zagrożeniu ze strony przestępczości (Kleck, 1997; Cook i Ludwig, 1996). Posiadanie broni nierzadko pełni funkcję psychologicznego bufora wobec lęku przed przemocą – w tym sensie staje się narzędziem nie tylko fizycznej obrony, ale i emocjonalnego komfortu (McCaughey, 1997). Zjawisko to może być interpretowane jako część szerszej narracji o autonomii jednostki i odpowiedzialności za własne bezpieczeństwo, typowej dla społeczeństwa amerykańskiego.

Choć w Stanach Zjednoczonych dostęp do broni palnej bywa postrzegany jako jedno z podstawowych praw obywatelskich, sondaże opinii publicznej wskazują na szerokie poparcie dla określonych form regulacji. Dotyczy to w szczególności obowiązku sprawdzania przeszłości karalnej przy zakupie broni, a także ograniczenia

dostępu dla osób stanowiących potencjalne zagrożenie (Pew Research Center, 2021). Co istotne, po wystąpieniu masowych strzelanin obserwuje się wyraźną zmianę nastrojów społecznych – rośnie akceptacja dla zaostrzenia przepisów, a coraz więcej obywateli odrzuca przekonanie, że liberalny dostęp do broni jest akceptowalnym kosztem wolności (Barry i in., 2013).

W odróżnieniu od społeczeństwa amerykańskiego, w takich krajach jak Azerbejdżan przeważają postawy bardziej sceptyczne wobec liberalizacji dostępu do broni. Opinie społeczne wskazują na poparcie dla restrykcyjnych regulacji, a broń postrzegana jest przede wszystkim w kontekście praktycznym – jako narzędzie łowieckie lub środek samoobrony, a nie symbol siły czy prestiżu (Guliyev, 2018). Kultura prowojenna tego kraju, związana z doświadczeniami przemocy i niestabilności, sprzyja ostrożnemu i pragmatycznemu podejściu do uzbrojenia cywilnego. Co więcej, broń nie jest tam kojarzona z honorem, co kontrastuje z regionami o wyższym poziomie przestępczości zorganizowanej lub tradycjonalistycznych normach męskości.

Warto również odwołać się do eksperymentu przeprowadzonego w 1964 roku przez Leonarda Berkowitza na temat „efektu broni”. Eksperyment ten (wielokrotnie powtarzany) wykazał, że sama obecność przedmiotu kojarzonego z agresywnym zachowaniem zwiększa poziom agresji u badanej osoby. W związku z tym sam widok broni palnej może wywołać agresywne zachowanie i postawę, które z kolei mogą prowadzić do konkretnych działań (Butryn, 2020).

Dyskusja

Europejskie podejście do regulacji cywilnego posiadania broni palnej opiera się na trzech fundamentalnych założeniach: demokratycznym nadzorze nad siłami zbrojnymi, społecznej powściągliwości w korzystaniu z prawa do broni oraz systemowej kontroli i licencjonowaniu. W przeciwieństwie do podejścia amerykańskiego, broń w Europie nie jest symbolem indywidualnej wolności, lecz podlega ścisłemu nadzorowi jako narzędzie odpowiedzialności publicznej. Regulacje te są częścią szerszej filozofii bezpieczeństwa wewnętrznego, w której priorytetem jest ograniczanie ryzyka i zapewnienie przejrzystości instytucjonalnej. Skuteczność tych rozwiązań zależy jednak od poziomu demokratyzacji, funkcjonowania instytucji oraz stopnia zaufania społecznego wobec państwa i wojska. Porównanie regulacji w zakresie broni palnej w krajach europejskich ujawnia znaczne zróżnicowanie polityk, które można podzielić na spektrum od restrykcyjnych (np. Wielka Brytania) po umiarkowane (np. Szwajcaria, Finlandia). Wspólnym mianownikiem dla większości państw jest traktowanie broni jako przywileju, a nie prawa. Różnice te wpływają nie tylko na poziom uzbrojenia cywilnego, ale także na kształt polityk bezpieczeństwa publicznego.

Zależność pomiędzy obowiązującym prawem a poziomem śmiertelności z użyciem broni jest dobrze udokumentowana. W USA, gdzie obowiązują jedne z najbardziej liberalnych przepisów dotyczących broni w krajach rozwiniętych, wskaźnik zgonów związanych z bronią palną – szczególnie wśród dzieci i młodzieży – pozostaje znacznie wyższy niż w Europie Zachodniej (Fowler i in., 2017). Z drugiej strony, w państwach takich jak Australia, które po tragedii w Port Arthur w 1996 roku wprowadziły kompleksową reformę prawa (obejmującą m.in. obowiązkowy wykup broni i zaostrzone kontrole), odnotowano znaczny spadek liczby zgonów i brak masowych strzelanin w kolejnych dekadach (Chapman i in., 2006).

Wysoki poziom posiadania broni palnej w społeczeństwie istotnie koreluje z częstszym występowaniem przemocy z jej użyciem. Kraje takie jak Stany Zjednoczone, charakteryzujące się jednym z najwyższych wskaźników cywilnego posiadania broni na świecie, doświadczają równocześnie zwiększonej liczby masowych strzelanin oraz samobójstw (Grinshteyn, Hemenway, 2016). Pomimo że USA uchodzą za stabilne demokratycznie państwo, to właśnie publiczny dostęp do broni umożliwia przeprowadzanie aktów przemocy na dużą skalę, często przy użyciu legalnie zakupionych egzemplarzy (Lankford, 2016).

Wysoka dostępność broni jest powiązana z wyborem narzędzia w działaniach przestępczych oraz samobójczych, bowiem im łatwiej dostępna broń, tym większe prawdopodobieństwo jej wykorzystania, co przekłada się na wyższe wskaźniki zgonów (Siegel i in., 2013). Przegląd literatury potwierdza silny związek pomiędzy dostępnością broni palnej w środowisku domowym a podwyższonym ryzykiem samobójstw, zabójstw oraz przypadkowych urazów. Obecność broni, szczególnie w gospodarstwach domowych z dziećmi i młodzieżą, wymaga szczególnej uwagi ze strony polityki zdrowia publicznego i prawa.

Analizy porównawcze wskazują, że surowsze regulacje prawne w zakresie dostępu do broni palnej wiążą się ze spadkiem liczby incydentów z jej użyciem. Kraje o restrykcyjnym prawodawstwie, takie jak Australia czy Japonia, charakteryzują się znacząco niższymi wskaźnikami przemocy z użyciem broni palnej (Chapman i in., 2006). Tymczasem w Stanach Zjednoczonych implementacja podobnych regulacji napotyka istotne trudności polityczne i społeczne, co utrudnia skuteczną kontrolę nad jej obrotem (Kleck, 2004). Szczególnie problematyczna okazuje się kwestia braku powszechnych wymogów sprawdzania przeszłości kryminalnej (background checks) w przypadku prywatnej sprzedaży broni. Przegląd literatury wskazuje, że w stanach, gdzie takie regulacje nie obowiązują, odnotowuje się wyższy poziom nielegalnych i niekontrolowanych transakcji (Siegel i in., 2017). W krajach niestabilnych politycznie, np. w niektórych częściach Bliskiego Wschodu czy Afryki, prawo regulujące dostęp do broni odgrywa istotną rolę w ograniczaniu przemocy zorganizowanej i ataków indywidualnych sprawców (Florquin, Karp, 2015).

Poziom dostępności broni, zarówno legalnej, jak i nielegalnej, jest również kształtowany przez czynniki społeczno-ekonomiczne. Przykładowo, zmiany w polityce

eksportu broni ze Stanów Zjednoczonych miały bezpośredni wpływ na wzrost przemytu do Meksyku, co przyczyniło się do eskalacji przemocy związanej z kartelami narkotykowymi (Coronado i in., 2019). Ubóstwo, wysoki poziom bezrobocia oraz nierówności społeczne korelują z częstszym występowaniem przemocy, w tym tej z użyciem broni palnej (Hemenway, 2004).

Równocześnie profil ofiar przemocy z użyciem broni ukazuje znaczące zróżnicowanie demograficzne, najczęściej są nimi młodzi mężczyźni, często wywodzący się z grup społecznie marginalizowanych (Parker i in., 2018). Warto jednak zauważyć, że relacja pomiędzy prawem a przestępczością nie jest liniowa – niektóre kraje o umiarkowanych regulacjach nie doświadczają znaczącej przemocy z użyciem broni, co wskazuje na wpływ czynników kulturowych i społecznych (Kleck, 2004). Niemniej, rygorystyczne prawo skutecznie ogranicza nielegalny obrót bronią i utrudnia dostęp osobom nieuprawnionym, co jest istotnym elementem polityki prewencyjnej.

Znaczącą rolę w procesie legislacyjnym odgrywa działalność organizacji lobbingsowych na rzecz ograniczenia dostępu do broni. Ich skuteczność zależy od strategii działania – kampanie skoncentrowane na konkretnych zagrożeniach (np. przemoc domowa czy dziecięca śmiertelność) częściej spotykają się z aprobatą społeczną i polityczną (Barry i in., 2013). Przeciwwagą są jednak dobrze zorganizowane grupy lobbystyczne działające na rzecz prawa do broni, które dysponują większymi zasobami i wpływem politycznym. Z tego powodu zmiany legislacyjne, nawet przy wysokim poparciu społecznym, są trudne do przeprowadzenia, szczególnie w USA (Spitzer, 2015). Co więcej, skuteczność reform można zwiększyć poprzez zrozumienie ograniczeń wiedzy prawnej sprawców przestępstw – badania wskazują, że wielu z nich nie zna przepisów dotyczących legalności posiadania broni, co może ograniczać odstraszaający charakter obowiązującego prawa (Kleck i in., 2011).

Postawy społeczne wobec dostępu do broni palnej kształtowane są przez złożoną sieć czynników obejmujących zarówno osobiste poczucie zagrożenia, jak i normy kulturowe oraz wartości historyczne. W społeczeństwie amerykańskim silnie zakorzeniona jest idea broni jako środka samoobrony, wspierana przez narrację wolnościową i indywidualistyczną. Jednocześnie rośnie poparcie dla umiarkowanych regulacji, szczególnie w kontekście narastających zagrożeń społecznych. W krajach takich jak Azerbejdżan dominuje podejście ostrożne i pragmatyczne, wynikające z odmiennego doświadczenia historycznego oraz niższego poziomu społecznej akceptacji dla obecności broni w przestrzeni cywilnej.

Wnioski

Przeprowadzony przegląd krajobrazu badawczego wskazuje, iż posiadanie broni palnej stanowi złożone zjawisko o wielu wymiarach: prawnym, medycznym, psychologicznym, społecznym, ekonomicznym i securitologicznym. Powyższa eksploracja

pozwala jedynie na wskazanie zależności pomiędzy normami społecznymi i prawnymi regulującymi dostęp do broni palnej a poziomem zarówno postrzeganego, jak i rzeczywistego bezpieczeństwa obywateli. Wyniki analizy *desk research* oraz jakościowej interpretacji kontekstów społeczno-kulturowych w różnych krajach sugerują, że społeczeństwa charakteryzujące się bardziej restrykcyjnymi regulacjami prawnymi ograniczającymi swobodny dostęp do broni wykazują niższy poziom przemocy z jej użyciem oraz wyższy poziom poczucia bezpieczeństwa publicznego.

W krajach takich jak Australia, Niemcy czy Wielka Brytania zauważalna jest tendencja do traktowania broni jako zagrożenia społecznego, co przekłada się zarówno na surowe prawo, jak i na silne społeczne przyzwolenie dla ograniczeń w dostępie. W takich kontekstach kulturowych broni nie postrzega się jako narzędzia indywidualnej ochrony, lecz jako źródło potencjalnego zagrożenia, które należy poddawać ścisłej kontroli instytucjonalnej. W efekcie obserwuje się tam niższy poziom przestępczości z użyciem broni oraz wyższe zaufanie obywateli do systemu bezpieczeństwa publicznego. Z kolei w społeczeństwach, gdzie broń jest silnie zakorzeniona w tradycji kulturowej, np. w Stanach Zjednoczonych, i gdzie obowiązujące normy społeczne wzmacniają prawo jednostki do posiadania broni, występuje wyższy poziom zarówno faktycznych incydentów z jej użyciem, jak i napięcie społecznych związanych z postrzeganiem brakiem bezpieczeństwa.

Na podstawie zgromadzonego materiału badawczego i przeprowadzonej analizy można stwierdzić, iż postawiona hipoteza znajduje częściowe potwierdzenie (konfirmacje) w materiale empirycznym: istnieje zależność między normami społecznymi i dostępem do broni palnej a poziomem bezpieczeństwa obywateli – zarówno w jego wymiarze obiektywnym (wskaźniki przemocy), jak i subiektywnym (poczucie bezpieczeństwa). Nie jest to jednak związek przyczynowy, a zależność ma charakter jakościowy.

Kluczowym jednak w dalszych badaniach jest z jednej strony, pogłębiona analiza skuteczności regulacji, szkoleń czy kontroli, a z drugiej – zrozumienie motywacji, postaw, świadomości i predyspozycji posiadacza. Warto podjąć chociażby problem skuteczności obowiązkowych badań psychiatrycznych i psychologicznych w identyfikowaniu osób o podwyższonym ryzyku użycia broni w sposób szkodliwy. Intersujące wydaje się zbadanie przekazu medialnego w temacie dostępu do broni, podobnie jak skuteczności szkoleń w zakresie bezpiecznego użycia broni. Jest to bardzo rozległy przedmiot badań wymagający multidyscyplinarnego zespołu badawczego. W pracach takich zespołów niewątpliwie autorzy tekstu chętnie uczestniczyliby.

BIBLIOGRAFIA

1. Alpers, P. & Wilson, M., 2022. GunPolicy.org: European Firearm Regulations. Sydney School of Public Health, University of Sydney.
2. Babbie E., 2024. Metodologia badań społecznych, PWN: Warszawa.

3. Bailey, J.E., Kellermann, A.L., Somes, G.W., Banton, J.G., Rivara, F.P. & Rushforth, N.B., 1997. Risk factors for violent death of women in the home. *Archives of Internal Medicine*, 157(7), 777–782.
4. Barry Ruback R., Clark V.A., 2011. Easy access to firearms: Juveniles' risks for violent, 2125.
5. Barry, C. L., McGinty, E. E., Vernick, J. S. and Webster, D. W., 2013. 'After Newtown — public opinion on gun policy and mental illness', *New England Journal of Medicine*, 368(12), 1077–1081.
6. Biuro Analiz, Dokumentacji i Korespondencji, Zespół Analiz i Opracowań Tematycznych, 2017. Zasady dostępu do broni w wybranych państwach europejskich, Warszawa: Kancelaria Senatu.
7. Brent, D.A., Perper, J.A., Allman, C.J., Moritz, G.M., Wartella, M.E. & Zelenak, J.P., 1991. The presence and accessibility of firearms in the homes of adolescent suicide victims: a case-control study. *JAMA*, 266(21), 2989–2995.
8. CBOS, 2023. Poczucie bezpieczeństwa i zagrożenia przestępczością, 58/2023.
9. Chapman, S., Alpers, P., Agho, K. & Jones, M., 2006. 'Australia's 1996 gun law reforms: Faster falls in firearm deaths, firearm suicides, and a decade without mass shootings', *Injury Prevention*, 12(6), 365–372.
10. Christensen, T. & Aas, K.F., 2019. Governing the Gun: Gun Regulation and the State in Norway. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 20(2), 135–152.
11. Cook, P. J. and Ludwig, J., 1996. *Guns in America: Results of a Comprehensive National Survey on Firearms Ownership and Use*, Police Foundation, Washington, DC.
12. Cook, P.J. & Goss, K.A., 2014. *The Gun Debate: What Everyone Needs to Know*. Oxford University Press.
13. Coronado, F., Espinosa, J. & Rangel, G., 2019. U.S. firearms exports and violence in Mexico. *The Journal of Economic Perspectives*, 33(2), 55–78.
14. Cottey, A., Edmunds, T. & Forster, A. (2002). *Democratic Control of the Military in Postcommunist Europe: Guarding the Guards*. Palgrave Macmillan.
15. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/555 z dnia 24 marca 2021 r. w sprawie kontroli nabywania i posiadania broni (tekst jednolity). Wolters Kluwer. Dostępne pod adresem: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzienniki-UE/dyrektywa-2021-555-w-sprawie-kontroli-nabywania-i-posiadania-broni-tekst-69428943><https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzienniki-UE/dyrektywa-2021-555-w-sprawie-kontroli-nabywania-i-posiadania-broni-tekst-69428943> [dostęp: 8 czerwca 2025].
16. Edmunds, T. 2002. Security sector reform: Concepts and implementation. DCAF Working Paper Series, Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces.
17. Florquin, N. & Karp, A., 2015. *Weapons Compass: Mapping Illicit Small Arms Flows in Africa*. Geneva: Small Arms Survey.
18. Fluri, P.H. & Spence, N., 2001. *Democratic Control of the Military in the Postcommunist World: A Comparative Analysis*. DCAF Publications.

19. Fowler, K.A., Dahlberg, L.L., Haileyesus, T., Gutierrez, C. & Bacon, S., 2017. Childhood firearm injuries in the United States. *Pediatrics*, 140(1), e20163486.
20. Goss, K.A., 2006. *Disarmed: The Missing Movement for Gun Control in America*. Princeton University Press.
21. Grinshteyn, E. & Hemenway, D., 2016. Violent death rates: The US compared with other high-income OECD countries, 2010. *The American Journal of Medicine*, 129(3), 266–273.
22. Grossman, D.C., Mueller, B.A., Riedy, C., Dowd, M.D., Villaveces, A., Prodzinski, J., Nakagawara, J. & Howard, J., 2005. Gun storage practices and risk of youth suicide and unintentional firearm injuries. *JAMA*, 293(6), 707–714.
23. Guliyev, F., 2018. 'Armed but Not Dangerous: Cultural and Political Attitudes Toward Civilian Gun Ownership in Azerbaijan', *Caucasus Analytical Digest*, 107, 2–4.
24. Hemenway, D., 2004. *Private Guns, Public Health*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
25. Johnson, R.M., Coyne-Beasley, T. & Runyan, C.W., 2004. Firearm ownership and storage practices, U.S. households, 1992–2002. *American Journal of Preventive Medicine*, 27(2), 173–182.
26. Józefacka, M. N., Kołek, F. M., Leszczuk, A.A., 2023. *Metodologia i statystyka. Przewodnik naukowego turysty Tom1*, PWN: Warszawa.
27. Kaldor, M., 1999. *New and Old Wars: Organized Violence in a Global Era*. Stanford University Press.
28. Karp, A., 2012. *Armed Actors: Surveying the Contours of Gun Control in Israel*. Small Arms Survey Occasional Paper, 23. Geneva: Graduate Institute.
29. Kellermann, A.L., Rivara, F.P., Rushforth, N.B., Banton, J.G., Reay, D.T., Francisco, J.T., Locci, A.B., Prodzinski, J., Hackman, B.B. & Somes, G., 1993. Gun ownership as a risk factor for homicide in the home. *New England Journal of Medicine*, 329(15), 1084–1091.
30. Kleck, G., 1997. *Targeting guns: Firearms and their control*, New York: Aldine de Gruyter.
31. Kleck, G., 2004. Measures of gun ownership levels for macro-level crime and violence research. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 41(1), 3–36.
32. Kleck, G., 2015. The Impact of Gun Control and Gun Ownership Levels on Violence Rates. *Journal of Criminal Justice*, 43(1), 40–49.
33. Kleck, G., Tark, J. & Lizotte, A., 2011. The impact of legal knowledge on the deterrence of illegal gun carrying. *Justice Quarterly*, 28(3), 456–475.
34. Krähenmann, S., 2012. *Switzerland and Civilian Firearm Possession: Balancing Tradition and Regulation*. Small Arms Survey Yearbook, Geneva.
35. Krähenmann, S., 2012. *Switzerland's Gun Culture: Between Civic Duty and Gun Rights*. Small Arms Survey Yearbook, Graduate Institute of International and Development Studies.
36. Lankford, A., 2016. Public mass shooters and firearms: A cross-national study of 171 countries. *Violence and Victims*, 31(2), 187–199.
37. Lenart-Gansiniec R., 2021. *Systematyczny przegląd literatury w naukach społecznych*, SCHOLAR: Warszawa.

38. Levy, N., 2020. Gun control policies in Israel and Switzerland: Lessons for the United States. *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice*, 44(1), 1–15.
39. M. Kubowicz., *Rozwój broni palnej i jej użycie w Polsce*, Kraków 2020, 7.
40. McCaughey, M., 1997. *Real Knockouts: The Physical Feminism of Women's Self-Defense*. New York: NYU Press.
41. Miller, M., Azrael, D. & Hemenway, D., 2002. Firearm availability and suicide, homicide, and unintentional firearm deaths among women. *Journal of Urban Health*, 79(1), 26–38.
42. Musiałkiewicz R., Tomaszewski P., 2020. Dostęp do broni palnej w koncepcjach współczesnej polskiej myśli politycznej, Toruń: Historia i Polityka.
43. Nocoń, J., 2024. Public access to firearms, *Security Forum*. DOI: 10.26410/SF_1/24/5.
44. Opielak, G., 2023. Psychologiczne i psychiatryczne aspekty używania broni, *Psychiatria po Dyplomie*, 01 (luty)/2023.
45. Pakla, R., 2015. Tendencje prawne w dostępie do broni palnej i ich wpływ na bezpieczeństwo państwa i obywateli, *Studia Bezpieczeństwa Narodowego*, 8, 2/2015.
46. Parker, K., Horowitz, J.M., Igielnik, R., Oliphant, J.B. & Brown, A., 2018. *America's Complex Relationship with Guns*. Pew Research Center.
47. Pawlaczyk, B., *Teoretyczne i praktyczne problemy dostępu do broni palnej wobec poglądów młodych Polaków*, Kalisz 2016, 169.
48. Pew Research Center, 2017. *America's complex relationship with guns*. Dostępne pod adresem: <https://www.pewresearch.org> [dostęp: 3 czerwca 2025].
49. Rejmانيak, R., 2017. Wyrabianie, handel i posiadanie broni palnej oraz amunicji w Polsce. *Aspekty karnoprawne i kryminologiczne*, Toruń: Adam Marszałek.
50. Rejmانيak, R., 2021. Posiadanie broni palnej a poziom przestępczości z jej użyciem w Polsce. *Prawo w działaniu sprawy karne*, 47/2021, 136–151.
51. Siegel, M., Pahn, M., Xuan, Z., Fleegler, E. & Hemenway, D., 2017. Easiness of legal access to concealed firearm permits and homicide rates in the United States. *American Journal of Public Health*, 107(12), 1923–1929.
52. Siegel, M., Ross, C.S. & King, C., 2013. The relationship between gun ownership and firearm homicide rates in the United States, 1981–2010, *American Journal of Public Health*, 103(11), 2098–2105.
53. Small Arms Survey, 2018. *Global Firearms Holdings*. Geneva: Graduate Institute.
54. Smith, T.W., Son, J. & Kim, J., 2015. Public Attitudes toward Gun Ownership and Gun Control across Countries. *International Journal of Public Opinion Research*, 27(1), 1–22.
55. Spitzer, R.J., 2015. *Politics of Gun Control*. 6th ed. Routledge.
56. Squires, P., 2014. *Gun Crime in Global Contexts*. London: Routledge.
57. Statystyka. Policja. Dostępne pod adresem: <https://statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/bron/186394,Bron-pozwolenia.html> [dostęp: 8 czerwca 2025].
58. Stradomska, M., 2018. Profilaktyka XXI wieku - problem samobójstwa a dostęp do broni palnej – analiza suicydologiczna. *Cywilizacja i Polityka*, 16(16), 420–428.
59. Watts, L. & Zoltan, B. (2003). Civil-Military Relations in Post-Communist Europe. *Journal of Political and Military Sociology*, 31(2), 215–238.

60. Webster, D.W. & Vernick, J.S., 2013. Reducing Gun Violence in America: Informing Policy with Evidence and Analysis. Johns Hopkins University Press.
61. Wiebe, D.J., 2003. Homicide and suicide risks associated with firearms in the home: a national case-control study. *Annals of Emergency Medicine*, 41(6), 771–782.
62. Wiśniewski, B., 2016, Dostęp do broni, prawo czy przywilej?, Wrocław: Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii.